

Asia: VN/20464/2021

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta jätelain ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Jätehuoltorekisteriä koskevat muutokset (22 §, 94-99 §, 122 §)

Ulkomaisten jätteen kuljettajien ja välittäjien jätehuoltorekisteriin hyväksymistä ja merkitsemistä koskevat lakiesityksen muutokset selventävät ja täsmentävät ulkomaisten jätteen kuljettajien ja välittäjien hyväksymismenettelyä ja ovat siten kannatettavia. Esitetyn muutoksen myötä ulkomaisia jätteen kuljettajia ei enää hyväksyttäisi suomalaisten yritysten alihankkijoina jätehuoltorekisteriin, vaan ne hyväksyttäisiin jätehuoltorekisteriin omina yrityksinään tai merkittäisiin sinne vastavuoroisen tunnistamisen kautta. Selvyyden vuoksi tulisi kuitenkin perusteluissa tai muualla täsmentää, onko kotimaisten kuljettajien hyväksyminen alihankkijoiksi edelleen mahdollista ja tuleeko hyväksymisen yhteydessä tarkistaa myös alihankkijoiden osalta jätelain 95 §:n mukaisten hyväksymisen edellytysten täyttyminen.

Ulkomaisten jätteen kuljettajien hyväksymistä ja vastavuoroista tunnistamista koskevat tehtävät esitetään keskitettäväksi Kaakkois-Suomen ELY-keskukseen. Uudenmaan ELY-keskus pitää tehtävien keskittämistä tarpeellisena ja kannatettavana. Selvyyden vuoksi tulisi kuitenkin todeta, esim. jätelain 22 §:ssä, että myös jätelain 124 §:n mukainen valvonta (tarkastukset ja valvontasuunnitelmat) ulkomaisten jätteen kuljettajien ja välittäjien osalta keskitetään Kaakkois-Suomen ELY-keskukseen.

Jätelain 95 §:ään on esitetty useita muutoksia jätehuoltorekisteriin hyväksymisen edellytyksiin. Esitetyn 95 §:n kohdassa 2 säädettäisiin, että hyväksymisen edellytyksenä olisi, ettei toiminnanharjoittaja ole kolmen vuoden aikana osoittanut elinkeinotoiminnassaan ilmeistä piittaamattomuutta jätelain säännöksistä. ELY-keskus tuo esille, että jätehuoltorekisterin hyväksymistä koskevan hakemuksen käsittelijällä ei ole mahdollisuuksia selvittää tätä asiaa luotettavasti. Esimerkiksi toimijoihin kohdistuvat tutkintapyynnöt eivät ole julkisia eikä jätehuoltorekisterihakemuksen käsittelijä ole niistä välttämättä tietoinen. Pykälästä tai perusteluista ei myöskään käy ilmi, tarkoitetaanko elinkeinotoiminnalla tässä vain jätteen kuljettamista tai välittämistä vai myös muuta toimijan harjoittamaa toimintaa. Jätehuoltorekisteriin hyväksytyillä toimijoilla on usein myös muuta toimintaa, esim. ympäristöluvitettua jätteenkäsittely- tai muuta

toimintaa. Toimipaikkoja voi olla lukuisia. Jos toimijan rikkeettömyyttä jätelain suhteen tulisi tarkastella laajasti, myös muilta osin kuin jätteen kuljettamisen välittämisen osalta, niin käytännössä hakemuksen käsittelyn yhteydessä ei ole mahdollista selvittää kaikkia toimijaan mahdollisesti kohdistuvia valvontaviranomaisten huomautuksia, kehotuksia ja niiden noudattamista. Mikäli laki muutetaan esitetyllä tavalla, tulee täsmentää, kuinka em. vaatimuksen täyttyminen tulisi jätehuoltorekisterihakemusta käsiteltäessä varmentaa ja varmistaa, että ELY-keskuksilla tosiasiallisesti on mahdollista varmistua edellytyksen täyttymisestä.

Jätteen kuljettajien ja välittäjien vakuuden asettamista koskeva vaatimus esitetään poistettavaksi. ELY-keskus pitää esitystä kannatettavana. Vakuutta ei ole useimmissa jätehuoltorekisteröintipäätöksissä edellytetty eikä asetettuja vakuuksia ole jouduttu käytännössä realisoimaan. Vakuusvaatimus ehdotetaan korvattavaksi jätelain 95 §:n 1 momentin kohtien 4 ja 5 uusilla edellytyksillä. Liikennelupaa vaativilla toimijoilla edellytys hyväksymiselle olisi voimassa oleva liikennelupa. ELY-keskus toteaa, että jos liikennelupa asetetaan hyväksymisen edellytykseksi, tulee huolehtia, että ELY-keskuksilla on pääsy tietojärjestelmään, josta voimassa olevat liikenneluvat voi tarvittaessa tarkistaa. Niiden toimijoiden osalta, joilta ei edellytetä liikennelupaa, toimijan tulisi ehdotuksen mukaan olla luotettava. Luotettavuus tarkistettaisiin hakemusta käsiteltäessä Harmaan talouden selvitysyksikön laatimien veloitteidenhoitoselvitysten perusteella. ELY-keskus esittää harkittavaksi, onko luotettavuuden tarkistaminen tarpeellista kaikkien kotimaisten toimijoiden osalta. Ilman liikennelupaa harjoitettava jätteen kuljettaminen on pääsääntöisesti varsin pienimuotoista eikä tällaisilta toimijoilta ole nykyiselläänkään edellytetty vakuutta. Näiden osalta luotettavuuden tarkistaminen ei siten tosiasiallisesti korvaisi nykymuotoista vakuutta. Mikäli luotettavuuden vaatimus ja selvittäminen kuitenkin säädetään koskemaan kaikkia ilman liikennelupaa olevia toimijoita, tulee huolehtia, että veloitteidenhoitoselvitykset on laadittu kattavasti jätehuoltorekisteritoimijoiden osalta, tai mikäli ne laaditaan vasta kysyttäessä, tämä tulisi tapahtua siten, ettei se hidasta jätehuoltorekisterihakemusten käsittelyä. Selvitysten tulisi olla myös sellaisia, että niistä käy selvästi ilmi täyttyvätkö jätehuoltorekisteriin hyväksymisen edellytykset vai eivät. ELY-keskuksen ei tulisi ainakaan kotimaisten toimijoiden osalta olla se viranomaisen, joka arvioi ehdotuksen sana-muotojen (esim. ”laiminlyö huomattavassa määrin” tai ”maksukykyynsä nähden vähäistä suurempia”) täyttymistä jätehuoltorekisteriin hyväksymisen yhteydessä.

Jätelain 99 §:ssä säädettyihin jätehuoltorekisteriin hyväksymisen peruuttamista koskeviin edellytyksiin esitetään tehtäväksi 95 §:n 1 momentin kohtien 4 ja 5 mukaiset muutokset. ELY-keskuksen edellä esitetyt näitä kohtia koskevat huomautukset koskevat myös 99 §:ään esitettyjä vastaavia muutoksia. Peruuttamisen edellytyksiä on esitetty muutettavaksi myös siten, että lain tai päätöksen määräysten vastaisen toiminnan ei tarvitsisi aiheutua enää lain nykysanamuodon mukaista merkittävää vaaraa tai haittaa (terveydelle tai ympäristölle), vaan pelkkä vaaran tai haitan aiheutuminen riittäisi. ELY-keskus pitää tätä muutosta hyvänä.

Lakiesityksen siirtymäsäännösten mukaan kaikkien jätehuoltorekisteriin ennen jätelain muutoksen voimaan tuloa (1.1.2023) hyväksytyjen toimijoiden olisi tehtävä uusi hakemus voimaantulon jälkeen jätehuoltorekisteriotteen tarkistamisajankohtaan mennessä, mutta kuitenkin viimeistään 1.1.2025. Jätehuoltorekisteriotteiden normaali tarkistusväli on kolme vuotta. ELY-keskus esittää, että siirtymäaika uuden hakemuksen tekemiseen olisi esitetyn kahden vuoden sijasta kolme vuotta. Tämä

tasaisi hakemusten käsittelyruuhkaa ELY-keskuksissa. Lisäksi tulisi harkita, onko kaikkien toimijoiden tosiasiallisesti tarpeellista tehdä uutta hakemusta nyt esitettyjen jätehuoltorekisteriä koskevien muutosten johdosta, vai voitaisiinko osa esim. käsitellä nykyiseen tapaan otteen tarkistamisina.

Lakiesityksen vaikutusarvion mukaan jätehuoltorekisteriä koskevien muutosten ei ole arvioitu lisäävän työmäärää muiden ELY-keskusten kuin Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen osalta. Uudelleen ELY-keskus huomauttaa, että lakiesityksen siirtymäsäännösten mukainen kaikkia toimijoita koskeva uuden hakemuksen ja ELY-keskuksen hyväksymispäätöksen tekeminen lisää myös muiden ELY-keskusten työmäärää siirtymävaiheen vuosien aikana. Myös uusien jätehuoltorekisterin hyväksymisedellytysten tarkistaminen tulee vaatimaan viranomaistyötä ELY-keskuksissa nykyistä enemmän. On tärkeää, että säädettävät hyväksymisen edellytykset ovat mahdollisimman yksiselitteisiä, ja mikäli tietoja tulee hyväksymisen yhteydessä tarkistaa muiden viranomaisten rekistereistä, ELY-keskuksilla on niihin pääsy.

Jätehuoltorekisteriä ja tuottajarekisteriä koskevat tietopalvelut (142 a ja 142 b §)

Esitetyssä jätelain 142 a §:ssä säädettäisiin uudesta jätehuoltorekisteriä koskevasta julkisesta tietopalvelusta, jossa julkaistaisiin tiettyjä tietoja jätehuoltorekisteriin hyväksytyistä toimijoista ja mahdollistettaisiin myös tietojen hakeminen. Tietopalvelu tulee toteuttaa siten, että tiedot siirtyvät sinne jätehuoltorekisteristä automaattisesti eikä tietopalvelu edellytä ELY-keskuksissa jätehuoltorekisterin ylläpitämisen lisäksi muita erityisiä toimenpiteitä.

Siirtoasiakirjoja ja muita rekistereitä koskeva sääntely (121 b §, 142 §, 143 b §)

Esitetyssä pykälässä 121 b § säädettäisiin velvollisuudesta toimittaa siirtoasiakirjan tiedot perustettavaan siirtoasiakirjarekisteriin. Tietojen toimittaminen siirtoasiakirjarekisteriin tulisi tehdä toimijoille mahdollisimman helpoksi, jotta siitä ei aiheutuisi yrityksille merkittävän suurta työmäärää. Siirtoasiakirjan tietojen toimittamiseen liittyvistä käytännöistä ja toimijoilta vaadittavista toimista tulee tiedottaa toimijoita hyvissä ajoin etukäteen ja opastaa heitä siihen liittyvissä asioissa. Siirtoasiakirjarekisteriin liittyvissä asioissa tiedotus, toimijoiden opastus, ym. tulee järjestää keskitetysti ja valtakunnallisesti. Esitetyn pykälän mukaan velvollisuus tietojen toimittamiseen siirtoasiakirjarekisteriin olisi siirtoasiakirjan laatineella jätteen haltijalla. Käytännössä tietoja rekisteriin voinee kuitenkin toimittaa myös joku muu jätteen siirtoketjuun osallistunut taho. Rekisteriä rakennettaessa tulisi huomioida ja tarvittaessa poissulkea mahdollisuus, että samaa siirtoa koskevat tiedot toimitettaisiin rekisteriin useamman kerran, esim. jätteen lähettäjän ja vastaanottajan toimesta.

Jätelain 131 §:ään on esitetty muutos, joka mahdollistaisi laiminlyöntimaksun määräämisen, mikäli toimija laiminlyö velvollisuuden toimittaa siirtoasiakirjan tiedot siirtoasiakirjarekisteriin. Jätelain 133 §:n mukaan laiminlyöntimaksun määrä valvontaviranomainen. Käytännön valvontatyön kannalta olisi hyvä selvittää, kuinka laiminlyöntimaksun määräävä valvontaviranomainen (kunnan ympäristönsuojeluviranomainen, alueellinen ELY-keskus) määräytyy. ELY-keskus tuo myös esille, että

käytännössä valvontaviranomaisilla on vähäiset mahdollisuudet valvoa siirtoasiakirjan tietojen toimittamista koskevan velvollisuuden noudattamista

Muuta

Valtioneuvoston jätteitä koskevan asetuksen 27 §:ää esitetään muutettavaksi jätehuoltorekisterihakemuksen sisältövaatimusten osalta. Esitetyssä pykälässä todetaan, että hakemuksen on oltava suomen-, ruotsin- tai englanninkielinen. Selvyyden vuoksi tulisi todeta, että englanninkielinen hakemus koskee vain ulkomaisia jätteen kuljettajia ja välittäjiä.

Jätelain 98 §:ssä on määrätty ELY-keskusten tehtäväksi lähettää jätehuoltorekisteri ote toimijalle tarkistettavaksi kolmen vuoden välein. Uudenmaan ELY-keskus esittää jätehuoltorekisteriä koskevan lainsäädännön jatkokehitystyössä harkittavaksi, olisiko tästä ELY-keskuksia koskevasta veloitteesta mahdollista luopumista. Toimimisvelvollisuus tässä asiassa tulisi säilyttää toimijalle itselleen, ilman että ELY-keskuksen tarvitsee lähettää nykyistä otetta toimijalle. Sähköisen asiointipalvelun tai muun automaattisen järjestelmän käyttöä toimijan muistuttamiseen tietojen tarkistamiseksi tulisi selvittää. Lisäksi tulisi harkita, onko nykyinen kaksi viranomaisasiakirjaa (jätehuoltorekisterin hyväksymispäätös ja ote) tarpeellinen vai voisiko asian hoitaa yhdellä viranomaisasiakirjalla.

Suominen Vesa
Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus